

Herta Kuna

ŠTOKAVSKO-KAJKAVSKA INTERFERENCIJA U »PJESMAMA NA NARODNU« (DIJAČKE JUNAČKE) FRANE KRSTE FRANKOPANA

Pošto su djela Frane Krste Frankopana ostala u rukopisu i tek su objavljena u naše vrijeme,¹ ona nisu izvršila neki značajniji uticaj na razvoj literarne koine onako kako su u tom pravcu odigrala svoju ulogu djela nekih drugih kajkavskih pisaca. U izvjesnom pravcu je, ipak, zaostavština F. K. Frankopana za nas posebno interesantna, upravo kad se radi o nekim kretanjima u tzv. predstandardnim idiomima, o njihovoj ranoj eposi razvoja, i posebno, o fenomenu novoštokavske folklorne koine,² upravo o njenoj prisutnosti na širem srpskohrvatskom tlu i uticaju koji je vršila na jezik umjetničke književnosti.

U tom je smislu za nas osobito zanimljivo i u neku ruku ilustrativno prodiranje štokavske jezičke strukture i supstancije na terene s drugim dijalekatskim odlikama, kao i stepen njihovog usvajanja upravo posredstvom vrlo raširene narodne poezije. U tom pogledu postoje neke informacije i u djelu F. K. Frankopana i naš je zadatak da se pozabavimo upravo onim, istina, neznatnim područjem Frankopanovog literarnog rada koji nam ilustruje, s izvjesnim ogradama, procese prodiranja štokavskih i štokavsko-čakavskih elemenata u kajkavsku strukturu ulijevanjem određenih jezičkih osobina vezanih za opći karakter narodne poezije i njene stilsko-jezičke značajke.

Radi se o svega osam pjesama iz Frankopanove zaostavštine, koje je njegov izdavač Slavko Ježić u knjizi »Djela Frane Krste Frankopana« štampao pod posebnim naslovom, u drugom poglavlju, »Pjesme na narodnu (Dijačke junačke)«. ³ U sačuvanom rukopisu, koji je već bio spreman za štampu, prepisano je Frankopanovom rukom svih osam pjesama na narodnu, ali je posebno donesen pod naslovom »Dijačke junačke« popis šest od ovih osam pjesama, bez »Napojnice pri stolu« i »Poskočnice«, koje je očito dodao naknadno. ⁴

Ove pjesme sadrže nesumnjivo i određen broj kajkavskih jezičkih osobina, pored štokavskih i štokavsko-čakavskih, te predstavljaju plod interferencije

¹ Frankopanova književna djela otkrio je, gotovo slučajno, F. Rački (v. *Vienac*, god. III, Zagreb, 1871, br. 3, str. 45) i odmah objavio četiri pjesme, među kojima i »Od Vlačića junaka«, te »Napojnice pri stolu«, a iste godine izlazi u izdanju I. Kostrenčića: *Pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza tržaćkoga*, Zagreb, 1871.

² V. o tom D. Brozović, *Standardni jezik*, Zagreb, 1970, str. 85—118.

³ Kritičko izdanje cjelokupnih Frankopanovih djela sačinio je S. Ježić (v. *Djela Frana Krste Frankopana*, Srpska kraljevska akademija, Posebna izdanja, knj. XVIII, Beograd, 1936). Ove su pjesme na str. 145—153.

⁴ V. S. Ježić, n. d., str. 4—5.

sva t.i dijalekta u sferi poetskog izraza, pa se postavlja pitanje odakle ovakva jezička mješavina i nije li ona jednostavno produkt neposrednih dodira čakavskog i kajkavskog sa štokavskim dijalektom na širem terenu oko Ozlja, te ne može li se Frankopanovo djelovanje i u ovom tipu izraza svesti na jezičke značajke koje su karakteristične za stvaranje tzv. »ozaljskog kruga«. ⁵

Pri razmatranju problematike kajkavske literarne koine, njenog nastanka i razvoja, uočeno je da gotovo od samog početka, iz razumljivih sociolingvističkih razloga, postoji tendencija integriranja različitih jezičkih struktura i raznih dijalekata u jednu opću literarnu koine, koja bi u svojoj osnovi ostala kajkavska, ali bi eliminirala sve specifične lokalne govorne osobine vrlo razuđenih kajkavskih govora, vršeći odбір u pravcu ne samo najrasprostranjenijih kajkavskih crta nego uz to i onih koje povezuju barem dva od tri srpsko-hrvatska dijalekta. ⁶ Međutim, u poeziji koja je pisana »na narodnu« procenat štokavskih dijalekatskih crta se značajno podiže, u velikoj mjeri upravo kao infiltrat na stilsko-poetskom planu književnog izraza, na planu nekih karakterističnih izražajnih obrta narodne poezije, koja je do toga doba već razvila sasvim ustaljenu frazeologiju, sintagmatske veze sa određenom poetskom funkcijom i sa vrlo precizno smišljenom metaforičkom vrijednošću, dakle, sa cijelom poetskom aparaturom sposobnom za izražavanje specifičnih umjetničkih sadržaja. No interesantno je kako se ove osobine novoštokavske narodne poezije prepliću sa jednom kajkavsko-čakavskom jezičkom strukturom, stvarajući u osnovi jezičku cjelinu koja je hibridna, ali pri tome ne gubi ni od izražajnosti ni od cjelovitosti.

No da to ipak nije izvorna narodna poezija, lako je primjetljivo po osobini koja je izrazita karakteristika narodne poezije, naime, Frankopanove pjesme su većinom rimovane (izuzetak čine pjesme »Od Vlašiča junaka« i »Noge prala divojka pri zdencu«), dok narodna poezija to nije. Zatim, po sadržajnoj strani ovo je, u stvari, manje-više, lascivna ljubavna poezija, kakvu je Frankopan gajio u većini svojih djela, a naročito u »Gartlicu«, a narodna poezija za ovakve sadržaje najčešće ne bi upotrijebila klasični deseterac junačkih narodnih pjesama, međutim, »Dijačke junačke«, kako ih je Frankopan nazvao, po metru su deseteračke. Dvije pjesme koje je Frankopan na neki način odvojio, tj. »Napojnice pri stolu« i »Poskočnica«, takođe su rimovane, ali pisane osmercem, što bolje odgovara tipu ženskih narodnih pjesama.

Međutim, kako je već primijetio i S. Ježić, neki jezički obrti i frazeologija narodne poezije prodire i u strukturu nekih Frankopanovih pjesama u »Gartlicu«, a klasičan je primjer u tom pogledu pjesma pod naslovom »Pariz i Galatea«, koja se u nekim stihovima u znatnoj mjeri podudara s pjesmom na narodnu »Sriča daje kaj misal ne zgaje«. ⁷ Uostalom, dobro poznavanje na-

⁵ V. J. Vončina, »Jezični razvoj ozaljskog kruga«, *Filologija*, 7, Zagreb, 1973, str. 210, 223.

⁶ Ovdje, iz razumljivih razloga, nije uziman u obzir torlački dijalekt, s obzirom da su kajkavci kao Hrvati bili zainteresirani isključivo za ona tri dijalekta kojima govori hrvatsko stanovništvo, i koji su im mogli biti i poznati.

⁷ V. S. Ježić, *Život i rad Frana Krste Frankopana. S izborom iz njegovih djela*, Zagreb, 1921, str. 56. i d.

rodne poezije prisutno je i inače kod velikog broja pjesnika i pisaca širom srpskohrvatskog područja, kod predstavnika raznih dijalekata,⁸ a prodor upravo štokavskih elemenata u domaću narodnu poeziju konstatovan je krajem prošlog i početkom ovog vijeka i na kajkavskom području.⁹ U usmenoj narodnoj poeziji su, po pravilu, prisutni štokavski elementi, u većoj ili manjoj mjeri, koje razni govori inače uopće ne poznaju, ali prvenstveno se to odnosi na leksički fond, što je i razumljivo s obzirom na ranije izrečene konstatacije o specifičnim izražajnim sredstvima narodne poezije.

Međutim, ono što nas zanima nije toliko problematika prodiranja štokavske leksike u kajkavski rječnički fond, uopće i na kajkavsko dijalekatsko područje posredstvom narodne poezije, jer se pri toj vrsti prodora ovaj leksički nanos uvijek tretira kao posebno obilježen u funkcionalnom smislu, te na taj način unekoliko ostaje izvan sfere obične komunikacije. Naš se interes ograničuje na kajkavsku književnu koine i na pitanje u kojoj su mjeri uz prodiranje ove leksike prodirale u nju i ostale osobine štokavskih govora, u kojoj je mjeri poremećena inherentna kajkavska struktura, koliko je u nju ušlo stranih štokavskih ili štokavsko-čakavskih elemenata, te kako koegzistiraju ti elementi sa elementima kajkavske jezičke strukture. Dakle, nas konkretno interesira kako upravo funkcionira književnojezički manir u Frankopanovim »Pjesmama na narodnu«, koje su, najvjerojatnije, ujedno izraz stanja jednog dijela narodne poezije ovoga područja za to doba, tj. na koji je način ovdje ostvarena folklorna koine, na terenu koji nije samo nenovoštokavski nego potpuno neštokavski.

Da se ovo, aproksimativno, može ocijeniti i na temelju Frankopanovih »Pjesama na narodnu«, imamo oslonca u zbirci F. Kurelca »Jačke ili narodne pšme«, u kojima je jezik približno onakav kao i u Frankopanovim, mada se ovdje ipak mora uzeti u obzir da su ove pjesme sabrane u kasnijem periodu i pod drugim okolnostima.¹⁰

Da bi se istraživanja jezika Frankopanovih »Pjesama na narodnu« mogla izvršiti na svim jezičkim planovima, neophodno je da se prije bilo kakvih fonetskih analiza zadržimo na pitanjima grafije. Međutim, kako se originalni rukopis Frankopanovih djela nalazi u Državnom arhivu u Beču, za ovaj je rad korišteno već pominjano izdanje S. Ježića, u kojem je upotrijebljena latinička transkripcija sa Daničićevim obilježavanjem fonema (l) i (ñ), tako da je u tom pogledu, uglavnom, isključena dvoznačnost i nepreciznost, a kako

⁸ V. A. Mladenović, *Jezik Petra Hektorovića*, Novi Sad, 1968, str. 187—189; Kuna H., »Udio franjevačke književnosti XVIII vijeka u stvaranju literarnog jezika zapadnog srpskohrvatskog područja«, *Književni jezik*, Sarajevo, 1972, br. 3—4, str. 49—52, 58—59; D. Gabrić-Bagarić, »Fonetske i morfološke osobine jezika Hanibala Lucića«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, knj. VIII, 1976, str. 50.

⁹ U tom pogledu su zanimljiva svjedočanstva dvaju istraživača kajkavskog dijalekata, koji su konstatovali prisutnost štokavskih i štokaviziranih narodnih pjesama u istraživanim govorima (v. V. Rožić, »Karlovački dijalekat u Prigorju«, *Rad JAZU*, knj. CXVIII, Zagreb, 1894, str. 112—114; F. Fancev, »Beiträge zur serbokroatischen Dialektologie«, *Archiv für slavische Philologie*, XXIX, Berlin, 1907, str. 311.

¹⁰ Ipak, u ovim pjesmama ima nešto manje ikavizama nego kod Frankopana, a i još neke izrazitije kajkavske osobine (dosljednije -l, prijedlog *vu* i sl.). V. F. Kurelac, *Jačke ili narodne pšme (po župah šoprunskoj, mošonjskoj i želježnoj)*, Zagreb, 1871.

je izdavač u napomenama pod tekstom davao u originalnoj grafiji gotovo sve sporne slučajeve, bilo je moguće vršiti dosta preciznu kontrolu priređivačevog načina čitanja, koje je, uglavnom, tačno. Osim toga, Ježić je o grafiji i ortografiji nešto rekao i u Predgovoru svoga izdanja, a opširnije je o Frankopanovoj grafiji govorio u posebnom članku,¹¹ obazirući se, istina, samo na originalni Frankopanov pravopis, a ne i na slugin, iako je sluga prepisao veći dio Frankopanovih djela, pa i »Pjesme na narodnu«.

Jedino što bi se moglo zamjeriti izdavaču u pogledu fonološke korektnosti izdanja je obilježavanje foneme (ć), iako, očigledno, u samom rukopisu nema grafemskog razlikovanja između ċ i č,¹² što je i razumljivo, jer kod kajkavskih pisaca nema obilježavanja ove fonološke opozicije, mada ju je sam Frankopan možda i imao u svojoj konsonantskoj sistemi.¹³

Naravno, postoji i nešto kolebanja u čitanju i vrednovanju grafemskih skupova ili grafema za označavanje (l), (ń), odnosno (l), (n), s obzirom da se u kajkavskim govorima može naći u različitim pozicijama i jedna i druga realizacija.¹⁴ Ovdje je izdavač u spornim slučajevima birao onu varijantu izgovora koja je kompatibilna sa štokavskim jezičkim sustavom, što je, najvjerovatnije, i ispravno i leži na liniji općeg kretanja kajkavske književnosti, te na njenom općem izboru jezičkih značajki.¹⁵ Pošto je najveći dio Frankopanovog opusa u stihu, postojanje slika i metra je, također, dosta bitan korektiv za utvrđivanje stvarnog glasovnog stanja. Naravno, sama činjenica da analiza grafije nije vršena istovremeno kad i jezičko proučavanje djela ostavlja otvoren niz pitanja koja se vezuju za preciznije određivanje nekih fonetskih posebnosti, no s obzirom da se ovaj rad bavi problemima interferencije dva dijalekatska sustava, a ne analizom jezika F. K. Frankopana, smatramo da je punovažne zaključke moguće donositi i na temelju Ježićevog izdanja, uz neke razumljive ograde.

U ovom relativno malom korpusu koji podvrgavamo istraživanju moguće je dati dosta precizne odnose i u fonetici između elemenata triju dijalekata, pri čemu će, kao što je već rečeno, u većini slučajeva jedna od izabranih diferencijalnih osobina biti inherentna za dva od tri u ovoj poeziji prisutna dijalekta. Kao prvo u ozaljski krug još ne prodire ijekavizam jugoistočnijih štokavskih prostora, i ovdje prevagu odnosi ikavski refleksi jata, što je i razumljivo ako se ima u vidu da se u blizini Karlovca i Ozlja dodiruju kajkavsko-čakavski i štokavski govori, pretežno ikavski.¹⁶ Međutim, kajkavska knji-

¹¹ V. S. Ježić, »Pravopis Frana Krste Frankopana«, *Nastavni vjesnik*, knj. XXIV, Zagreb, 1916, str. 199—205; isti, »Djela Frana Krste Frankopana«, str. 12—13.

¹² V. S. Ježić, *Pravopis*, str. 200.

¹³ V. A. Šojat, »Kratki navuk jezičnice horvatske«, *Kaj*, god. II, Zagreb, 1969, sv. 7—8, str. 51, te St. Težak, »O rezultatu dijalektoloških istraživanja u okolici Karlovca«, *Ljetopis JAZU*, 62, Zagreb, 1957, str. 421.

¹⁴ V. I. Kalinski i A. Šojat, »Zelinski tip govora«, *Rasprave Instituta za jezik*, knj. II, Zagreb, 1973, str. 24—25; A. Šojat, »Kajkavski ikavci kraj Sutle«, *Rasprave Instituta za jezik*, Zagreb, 1973, knj. II, str. 41.

¹⁵ V. A. Šojat, »Navuke«, *Kaj*, god. II, br. 7—8, str. 51.

¹⁶ V. P. Ivić, »Prilozi poznavanju dijalekatske slike zapadne Hrvatske«, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, br. VI, god. 1961, str. 192; St. Težak, n. d., str. 420 (u govoru je zastupljeno i nešto ekavizama po pravilu Jakubinskog, ali ne sasvim dosljedno).

ževna koine je pretežno ekavska, dok kod Frankopana raspored malobrojnih ekavizama, koji bi, u principu, odgovarali kajkavskom fonološkom sustavu, obuhvata, uglavnom, leksiku koja se sa ekavskim refleksom javlja i u znatnom dijelu čakavskih govora po pravilu Jakubinskog, a naročito frekventno u čakavskoj književnosti.¹⁷ To su primjeri : *telu* P146, *telo* N151, Š147, *vencu* Np147, *veru* P146, *vernosti* N151, *celovati* S152, *odsede* S152, zatim još: *kolena* P146, *letu* Š147, *belodano* N152, *zasreti* S152, *prideluju* Nap 145, *besediti* N151, i to bi bio cio popis ekavizama.¹⁸ Prema 14 ekavizama stoji 90 ikavizama, što je odnos gotovo jedan prema sedam, iz čega je razumljivo da Frankopaneve »Pjesme na narodnu« imaju izrazito ikavski karakter. Međutim, pri analizi primjera treba notirati da je leksika sa jatom ipak dosta ograničena, te da se velikim dijelom odnosi na opća mjesta narodne poezije, kao: *divojčica* P146, *divojka* N148, O149, *divojačku* D150, *lipotom* Np148, O149, N151, S152 (najčešće u sintagmi *lipotom divojka*), *sriča* D150, S152 (v. *dobra sriča* Š147), *bila prsa* P146, *bili dvori* S153, *bisno jaše* S152, *virno drugovati* Np148, *veselo popiva* O149, *zvizdu danicu* N151, *na vike* N151, *cvitje beruč* S153 i sl.

Pored notiranog ekavskog oblika sa ikavskim refleksom, i to vrlo frekventno, nalazi se leksema *vira* (*jumačku viru* Np148), a slični status ima i *virno drugovati* Np148, pa i *side besediti* N151, *do kolina* N148.

Sasvim je dosljedna ikavska zamjena kod pomoćnih glagola *biti* i *htjeti* (v. *biše* Š147, Np148, O149, D150, *bihu* D150, N152, Np149, *nisam* S152, *nije* Np148, *ni* Š147 (sa kontrakcijom), *htila* Š148, Np148, *htil* O149, *bih* N151), što sve ubjedljivo daje štokavsko-čakavsku obojenost Frankopanim pjesmama.

Jedna osobina u domenu fonetike izrazito upućuje na štokavsku osnovu narodne poezije, a to je promjena sonanta /l/ → /o/, koja se, takođe, javlja u velikom broju primjera, uglavnom u glagolskom pridjevu radnom, i bitno utiče na opći utisak. Pri ovome treba primijetiti da se u toj crti kajkavski slaže sa čakavskim, barem u znatnom dijelu govora, pa ipak pisac zadržava štokavski refleks (-o), istina, gotovo isključivo na kraju stiha i, po pravilu, u glagolskom pridjevu radnom. Odstupanja su od toga neznatna i vezuju se, uglavnom, za izrazito kajkavsku leksiku, kao što je u dva slika: *miloval/aldoval* P146, *dovolil/ugodil* Š147. Izvršena promjena u ovoj crti je u 24 primjera, od kojih se samo dva nalaze u unutrašnjosti stiha, i to oba u pjesmi »Od Vlašića junaka«, koja nosi najizrazitije crte narodne poezije. Međutim, broj primjera sa nepromijenjenim (-l) iznosi ukupno deset, i oni su svi, osim četiri pomenuta, u unutrašnjosti stiha: *misal* Nap145, S152, *mogal* P146, *moral* P146, *uzmajnkal* Š147, *htil* O149. Ako se primjeri analiziraju, vidi se da se

¹⁷ V. A. Šojat, »Navuk«, *Kaj*, god. II, br. 5, str. 71. Up. i A. Mladenović, n. d., str. 46—48; D. Gabrić-Bagarić, n. d., str. 65—70, te tamo navedenu literaturu. (Istina, osnova *těl-* sa ekavskim refleksom javlja se kod čakavaca redovno u obliku *těles-*).

¹⁸ Signature uz primjere su sljedeće: Nap—Napojnice; P—Poskočnica; Š—Što se kada ne iskuje, to se v hipu prigodjuje; Np—Noge prala divojka pri zdencu, najde sriču da prošee vencu; O—Od Vlašića junaka; D—Divojka krčmarka zna volit junaka; N—Nigda jedna žalost povekšiva radost; S - Sricča daje kaj misal ne zgaje. Brojevi uz signature označuju stranicu prema Ježićevom izdanju.

dva odnose na imenicu *misal*, jedinu neglagolsku riječ na (-l). Na osnovu toga može se zaključiti da je preovlađivanje (-o) crta direktno preuzeta iz štokavske narodne poezije, uglavnom u strukturi stiha, dok se izvan toga održava izvorno Frankopanovo (-l).

U pogledu refleksa poluglasa u govoru Ozlja imamo zamjenu sa /a/, dok je u kajkavskoj književnoj koine Frankopanovog vremena zastupljena s nekim izuzecima zamjena sa /e/. Frankopan je u ovim pjesmama, iz razumljivih razloga, preferirao svoj maternji refleks, koji se podudara sa osobinama štokavske narodne poezije, tako da je procenat kajkavske zamjene veoma nizak, gotovo zanemarljiv, svega u tri primjera: *lubeznivo* N151, *lubeznosti* S153, *zateri* Nap145. Očito je samo u posljednjem primjeru u pitanju pravi kajkavizam, dok su ostala dva najvjerovatnije još crkvenoslavenski literarni import.¹⁹

Osim primjera sa /a/ u tvorbenim morfemama, kao: *srićan* P146, *za prijazan* D150, *vrstan* D150, *čvrstan* D150, *vridan* S153, *frižak* Š147, *danak* Š148, *saňak* Š147, *spominak* Nap145, *dopustak* O149, S152, dosljedna zamjena vrši se i kod sekundarnog poluglasa: *mogal* P146, *dobar* O149, *jesam* O149, *sam* S153, S152, kao i u drugim pozicijama: *počastnio* Nap145, *cvateš* P146, *kada* S152, Š147, *dan* N151, *ka* (hladnom) Np148, *polag* Š147, *najam* N151, *vazdar* P146. Ovamo treba ubrojati i kajkavsko-čakavsko *z manom* Np148, kao i štokaviziranu varijantu kajkavske lekseme: *zastati* O149 (← *sžstati*; u kajkavskom *zestati*).²⁰

Nešto je kompleksnija situacija kad je u pitanju reflektovanje *vš*, prije svega, već i zbog grafijskih problema u utvrđivanju vrijednosti grafema *v* i *u*, koje se javljaju u, manje-više, naporednoj upotrebi za označavanje fonema /v/ i /u/.²¹ U izdanju je problem riješen na taj način što se u pjesmama priređivač rukovodio brojem slogova u stihu, koji je u narodnim pjesmama strogo fiksiran, pa je tako bilo u pjesmama »na narodnu« i kod Frankopana, s tim što se stanje u pjesmama ne može neposredno odnositi na govor.

U prijedlogu preovlađuje štokavsko *u* sa 15 primjera prema kajkavsko-čakavskom *v* sa šest i *va* sa tri primjera, ali je tom preovlađivanju *u*, osim štokavske potke narodne poezije, nesumnjivo pridonijelo i čuvanje metra. Nešto je karakterističnije *va*, koje dvaput dolazi uz zamjenicu (*va ne* S153, *va me* N152), a jednom samo uz imenicu (*va milošću* N151) i koje je, a da se ne poremeti ritam, moglo biti zamijenjeno sa *u*. Kajkavsko-čakavsko *v* u prefiksu relativno je rijetko, a s njegovom redukcijom, tipičnom za kajkavske govore, nema nijedan primjer [up. *vživaste* Š147, *zavdati* P146, *zavdajem* N151, Np148 (analoški prema *vdati*)], takođe je redovno *vsako* P146, *vsaki* D150, S152, *vse* S152, Nap145.

Protetsko /v/ ispred /u/ pojavljuje se u ovim pjesmama samo u dva primjera, nezavisno od porijekla inicijalnog /u/, i to u leksemi *vustnica* P146, Š147,

¹⁹ V. St. Težak, n. d., str. 419, te Šojat, »Navuk«, god. II, br. 5, str. 71; F. Miklošić, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, novo izd., 1963, str. 355 (up. ЛЮБЪЗНЪ, ЛЮБЪЗНИВЪ), a v. i RžA, tom VI, str. 279, 280—281, 282, s uputom na *lubazan* str. 277.

²⁰ O kajkavskom *se* ← *sb* v. A. Šojat, »Kajkavski ikavci kraj Sutle«, *Rasprave*, II, str. 39 (up. primjer: *zebrat/zibrat*).

²¹ V. S. Ježić, *Pravopis*, str. 201, 203.

najvjerovatnije uvjetovano leksički. Drugih primjera nema, ali se u tekstu i ne sreću slučajevi sa inicijalnim (u-) srpskohrvatskog porijekla (od *l* i *o*). Međutim, ipak je vrlo instruktivno da je proteza (v-) kod kajkavskih pisaca inače redovna pojava,²² a kod Frankopana je gotovo i nema, što ukazuje i na svjesni odbir štokavsko-čakavskih osobina u ovim pjesmama.

Zanimljivo je, međutim, primijetiti da nema refleksa čakavske promjene prednjeg nazala, nalazimo *objeti* P146, *prijeti* P146, oblike koji su i na dosta širokom prostoru štokavskog dijalekta poznati sa *a* kontinuantom. Ipak, prisutno je kajkavsko čakavsko *nadra* S152 (*folice u nadra metala*).

Takođe je relativno slabo zastupljena redukcija vokala */i/* iz prefiksa *iz-* (v. *zgovoriti* N151, *skusiti* S148, *zgubih* N151, *zdihavat* S147, *zdihuješ* N151, prema *izdihuje* S152, *izroniti* Nap145, *iskazati* S153, *izgizduješ* Np148), što ne začuđuje osobito jer je prisutno i kod drugih kajkavskih pisaca, ali je ipak ilustrativno kao prodor štokavske osobine nasuprot kajkavsko-čakavskoj.²³

Kajkavsku fonetsku interpretaciju ima leksema *rožica* P146, *rožice* S152, nasuprot štokavsko-čakavskom *ruža*. Ova leksička pojedinost potvrđuje mišljenje da se kod tzv. kajkavsko-čakavskih pisaca kajkavizacija vršila pretežno primanjem leksičkog fonda, pa je to prodrlo čak i u ovaj tip pjesme.

U konsonantskoj sistemi u Frankopanovim pjesmama na narodnu ima više slaganja sa osobinama zastupljenim kod drugih kajkavskih pisaca, jednim dijelom i stoga što se sistema i kod njih bolje podudara sa čakavskom, a ponekad i štokavskom.

Međutim, u pogledu razlikovanja bezvučnog para afrikata */č/* i */ć/*, koju Frankopan nije obilježavao, možemo ustvrditi da se on u ovoj osobini slaže s grafijskim manirom ostalih kajkavskih pisaca.²⁴

Ipak, nešto je drukčije stanje kad je u pitanju zvučni par afrikata. Naime, ovdje je gotovo redovno */j/* ← (*d'*), dok za */g/* uopće i nema primjera (up. *obhajuje* Nap145, *dogajati* P146, *gospoja* N151, S152, *gospoju* S147 i sl.). Fonem */j/* ovakvog porijekla osim u čakavskom pojavljuje se i u nekim govorima kajkavskog dijalekta, a leksički distribuirano i kod pisaca (v. naročito uobičajeno *obhajati*).²⁵ Jedini izuzeci bili bi primjeri *tvrdji* D150 (u originalnoj grafiji *tuerdy*) i *prigodjuje* Š147, što može biti i način obilježavanja */đ/*.

Međutim, bilježenje glasovne izmjene */j/* i */ñ/* u skladu sa osobinama kajkavskog dijalekta, koju srećemo u Frankopanovom djelu uopće, pa tako i u ovim pjesmama, mada je, uglavnom, izbjegavaju kajkavski pisci, može se vjerovatno, povezati sa prisustvom te osobine u čakavsko-kajkavskim govorima Gorskog kotara, kao u primjerima: *bojl* Nap145 (boil), *uzmajnkal* S147 (uzmainkal), *povojlno* Š147, *pomajnkati* N151 (pomainkatty) — gdje je to moguće, primjeri su dati u zagradi u originalnoj grafiji. Uz to ide i nekoliko karakterističnih primjera sa depalatalizovanim */j/*: *šubleni* P146, *šub-*

²² V. A. Šojat, »Navuk«, *Kaj*, god. II, br. 5, Zagreb, 1969, str. 72.

²³ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 5, Zagreb, 1969, str. 73.

²⁴ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 7—8, Zagreb, 1969, str. 51; isti, n. d., *Kaj*, god. II, br. 10, str. 65.

²⁵ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 10, Zagreb, 1969, str. 66—67.

lenu P146, *ľublena* D150, *poľeleňe* P146, *u koľuli* Œ147, *povaluje* N152, prema: *obduje* Œ147, *koľulu* Œ148, *ľubit* Np148, *koňe* D150, *upeľati* S153, *pozdravľamo* Nap145, mada u primjerima depalatalizacije ćitanje ne mora biti najpouzdanije.²⁶

U vezi s ovim pitanjima su neposredno povezani i problemi starog i srpsko-hrvatskih jotovanja, kako u kompozitama od *iti*, tako i u sekundarnim spojevima sa /j/. Po pravilu u kajkavskim govorima novog jotovanja, uglavnom, nema, izuzimajući novo jotovanje /l/ i /n/, kao i sporadićnih primjera jotovanja dentala, tako da se za ranije epohe mora pretpostaviti da jotovanje nije bilo izvršeno, s obzirom da ni danas još nije integrirano u sustav.²⁷ Međutim, kod Frankopana je priređivać registrovao novo jotovanje kod glagolskih imenica (v. *pozdravľeňe* S152, *pripećeňa* S153, *prošćeňe* Np148, *govoreňe* S146, *pozdravľeňe* S152, *poľeleňe* P146). Međutim kako se vidi iz opisa grafije, nema dovoljno osnova da se takvo ćitanje primi kao sasvim pouzdano. Slićno je, uostalom, i kod većine ostalih kajkavskih pisaca.²⁸ U ostalim primjerima Frankopan nema ni jedan slućaj registrovanog novog jotovanja, što i odgovara tadanjoj kajkavsko-ćakavskoj i zapadnoštokavskoj situaciji (v. *proje* Nap145, *pojť* ću P146, *poje* N151, *dojdi* P146 itd.; *bitju* Nap145, *nebitju* Nap145, *kopje* O149, Nap145, *cvitje* S152). Nešto kolebanja unose primjeri gdje se radi o starom jotovanju, a priređivać ih je registrirao bez izvršene promjene: *horvatjanin* S152, *ušetjahu* S152, te već pominjano: *tvrdji* D150, *prigodjuje* Œ147. Što se tiće imperfekta *ušetjahu*, mođe se raditi i o artifićijelnom obliku, a u ostala tri primjera vjerojatno je da se odrđava veza s osnovnim oblikom lekseme, mada nije iskljućeno da se *dj* ćitalo *d*, ipak u tom slućaju ostaje usamljen lik *horvatjanin*. S druge strane, opet, stoji primjer *kršćanske* (kersćianske) Nap145, gdje je nesumnjivo zabilježen refleks novog jotovanja grupe (strj). Naravno, kod Frankopana se javlja leksema *milošća* (v. *milošću tvoju* N151, *milošći* S153), koja je široko rasprostranjena i u štokavskoj, a ne samo u kajkavskoj i ćakavskoj knjiđevnosti, vjerovatno, predstavlja stari dublet, tako da bi se ovdje radilo o refleksu starog, a ne novog jotovanja, sa normalnim refleksom zapadne srpskohrvatske aree /šć/ — (up. *godišće* N152).²⁹

No izrazita nekajkavska osobina koja se dosljedno odrđava u jeziku Frankopanovih pjesama »na narodnu« je dosljedno ćuvanje rezultata druge palatalizacije i u pluralu i u singularu imenica u svim postojećim primjerima [up. *teđaci*, Nap145, *leđaci* Nap145, *svidoci* P146, *majci* P146 (2 ×)], koji, istina, nisu brojni, ali u kojima se ogleđa štokavski karakter podloge narodne pjesme.³⁰

²⁶ V. P. Ivić, n. d., str. 196; up. i A. Œojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 7—8, Zagreb, 1969, str. 51—53.

²⁷ Up. A. Œojat, »Govor u Samoboru i njegovoj okolini«, *Rasprave Instituta za jezik*, br. II, str. 57, 59; isti, »O govoru Cerja kod Sesveta«, *Rasprave Instituta za jezik*, knj. II, Zagreb, 1973, str. 47; V. Rozić, n. d., str. 88, 92, 95; F. Fancev, n. d., str. 336.

²⁸ V. A. Œojat, »Navuk«, *Kaj*, god. II, br. 10, Zagreb, 1969, str. 70.

²⁹ Imenica *milošća/milošta* javlja se u svim dijalektima, pa i kod kajkavaca (v. *RĴA*, tom VI, str. 695—696), a zabilježio ju je i F. Miklošić (v. *Lexicon*, str. 368: МИЛОШТА). Up. i A. Œojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 10, str. 69.

³⁰ Za depalatalizaciju v. A. Œojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 12, str. 71, 75.

U skladu sa svojim maternjim govorom, a istovremeno i s općom književnojezičkom tradicijom, kako na kajkavskom tako i na štokavskom tlu,³¹ Frankopan uglavnom dosljedno bilježi /h/, i to u svim primarnim pozicijama, jedino odstupanje je u primjerima: *fataf* P146, *ufati* Np149 (up. *zahvalio* O149, S153, *zahvalnosti* N151), gdje je, očigledno, uticao manir izražavanja narodne poezije.

Kao i inače kod kajkavskih pisaca, ni kod Frankopana nisu u većoj mjeri prisutne promjene u suglasničkim skupovima. Ne pojavljuju se, uglavnom, redukcije, osim u imperativu (v. tamo), a takođe ni disimilacije, osim *vnoga* O149, što je obično i kod ostalih kajkavaca³² (up.: *potvrđi* Nap145, *potvrđili* N151, *tvrdno* Š147, *čvrstan* D150, *pticu* P146, pa i ortografsko čuvanje u: *počastnio* Nap145, *bratcu* P146).

Kao i fonetsku, i morfološku sistemu odlikuje miješanje značajki sva tri dijalekta, s odbirom izrazitijih štokavskih osobina, čak i kada one ne idu zajedno sa osobinama čakavskog dijalekta, što očito upućuje na već pominjanu štokavsku bazu pjesama »na narodnu«. U domenu deklinacije u tom je smislu izrazita osobina relativno frekventna upotreba pluralskih padeža sa proširenjem, kao što su primjeri: *vitezovi* Nap145, *na tragove* Š147, *na dvorove* Š147, *u dvorove* S150, u odnosu prema tri primjera kajkavsko-čakavskog lika: *tori* P146, *dvori* S153, *na vike* N151, uostalom, primjeri *na vike* i *dvori* prisutni su i u čisto štokavskoj narodnoj poeziji.

Još je izrazitija crta prisustvo vokativa singulara, nepoznatog kajkavskim govorima, pa i govoru Ozlja, mada je u ovoj osobini evidentno i podjednako prisustvo nominativnog oblika u istoj funkciji (up.: *dragi braje* Np148, *neznani junače* Np148, *bože* O149, *divojko* O149, D150 (2 ×), *gospojo* N151, S153, prema: *divojčica* P146, *majka* Np148, *duša* P146 (2 ×), *divojka* Np148, *neznana delija* O149, *junak* N151, S152). I jedna i druga od pobrojanih štokavskih osobina su netipične za kajkavske književnike Frankopanovog vremena i stoje pod neposrednim uticajem jezika narodne poezije.³³

U ostalim padežima singulara svih osnova Frankopanova je padežna sistema izrazito usklađena sa štokavskom, te osim u vokativu praktično i nema kolebanja kakva se još u ponekim padežima sreću kod njemu suvremenih kajkavskih pisaca³⁴ (up. loc. sg.: *na mejdanu* Nap145, P147, *v srcu* Np148, *na pozdravku* P146, *u životu* O149, *u družbi* S152, *u viri* N151, *u košulji* Š147; dat. sg.: *majci* P146, *gospojo* S152), a naročito je inoviran oblik instrumentala žen. roda, koji je zabilježen isključivo sa -om, što je u nesaglasnosti s većinom kajkavskih govora, a i sa kajkavskim piscima³⁵ i gdje je pod uticajem narodne poezije preferiran štokavski oblik (v. *lipotom* Nap145, Np148, O149, *z dobrom voļom* Š147, *s napojnicom* Nap145, *pod jabukom* O149, *pod tankom košulom* O149).

³¹ V. St. Težak, n. d., str. 421; A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 7—8, str. 55 (up. i H. Kuna, »Jezik bosanske franjevačke književnosti XVII i XVIII v. u svjetlosti književnog jezičkog manira«, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, knj. XIV/1, Novi Sad, 1971, str. 46).

³² Up. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 10, Zagreb, 1969, str. 70—72.

³³ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 12, str. 70—71; St. Težak, n. d., str. 422.

³⁴ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 12, str. 67—68.

³⁵ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. II, br. 12, str. 74.

U jedinom primjeru genitiva plurala takođe je iznevjerena kajkavsko-čakavska sistema u korist štokavske primjerom: oto projde jur petnajst *godina*, čak i u poziciji gdje je na širokoj arei štokavskih govora zadržan stari genitiv s nulnim nastavkom.³⁶ Akuzativ plurala je kod svih kategorija na *-e*, kako je, uostalom, i kod većine kajkavskih pisaca, a drugih pluralskih padeža, osim nominativa, i nema u tekstu (v. *mužovire* Nap145, *na tragove* Š147, *kohe* D150, *pokrajine* Nap145).

Posebni komentar zahtijeva sintagma *vam dvim* (dat. ž. r.), gdje je i kajkavski tip kongruencije i kajkavski pluralski oblik za broj *dva*.³⁷ Nešto je drukčiji primjer *mi dva*, gdje je zadržan dualski oblik muš. roda za broj, ali uz nom. pl. zamjenice.

Iako kajkavski govori nemaju nominalnu promjenu pridjeva muš. i sr. roda, a i kod pisaca XVII v. je broj ovakvih primjera izuzetno mali,³⁸ kod Frankopana je u ovim pjesmama nešto veći nego što je to inače uobičajeno [v. (gen. sg.) *vina rujna* Nap145, *friška hlada* Š147, *huda* N151, *ka kotriga živa* Np148; (acc. sg.) *dobra koňa* N151, *za mlada jumaka* Np148, prema: *pri stolu gospockomu* Nap145, *na mejdanu junačkomu* Nap145, *ka hladnom studencu* Np148, *viteškoga koňa* S152, *jednomu* D150, *drugom* D150, *do tretoga* Nap145]. Naravno, u ovom slučaju je odsudni udio imao, s jedne strane, metar, a s druge, primanje uobičajenog oblika sintagmi narodne poezije u većini slučajeva. Osim toga, valja primijetiti da kod Frankopana postoji i padežna distribucija, svi primjeri nominalne promjene vezani su za genitiv ili akuzativ, a pronominalne u većini za dativ i lokativ. Kako se može i očekivati, i kod Frankopana se i u lokativu i u dativu pojavljuju dubletni nastavci *-omu/-om*, s nešto prevage nastavka *-omu* i u lokativu, no za gen./acc. je isključivi nastavak *-ga*, međutim, instrumental je samo s nastavkom *-im* (v. *z rujnim* O149), dok za pridjeve žen. r. nema primjera.³⁹

U komparativu se osjeća kajkavska infiltracija u obliku: *najvećša* Š147 (up. i glagol *povećšiva*, D150, izveden, očito, od komparativa), dok oblici *boļa* S153, *friži* D150 (s kontaminacijom nastavka *-iji*), pa i *tvrdji* D150 ukazuju na štokavsko-čakavski, dok je primjer *lipše* Š147 u tom pogledu neutralno.⁴⁰

U pogledu zamjenica stanje je vrlo zanimljivo, pošto uz izvjestan broj izrazito kajkavskih, ili kajkavsko-čakavskih zamjenica i njihovih oblika srećemo i izrazito štokavske, kao što su: *što* Nap145, Š147, N151 (3×), S152 (2×), *štogod* P146, N152, *na što* Np148, *nitko* Np148, *tko* D150, dok se kajkavska zamjenica za neživo pojavljuje samo u jednom primjeru, i to u naslovu: *kaj* S152, a za živo nijednom. U sferi odnosnih zamjenica pored dosta frekventnog kontrahiranog *ki* Š147, S152, O149, srećemo jednom i

³⁶ Poznato je da se do novijeg vremena i u štokavskom zadržao stari oblik gen. pl. uz brojeve (up. A. Belić, *Istorija srpskohrvatskog jezika, Riječi s deklinacijom*, knj. II, sv. 1, Beograd, 1950, str. 123—124; T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1931, str. 126, 146.

³⁷ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 2, Zagreb, 1970, str. 87—88.

³⁸ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 2, Zagreb, 1970, str. 82.

³⁹ Up. s tabelom pridjevskih nastavaka. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 2, str. 83.

⁴⁰ Up. I. Kalinski i A. Šojat, »Zelinski tip govora«, str. 30; A. Šojat, »O govoru Cerja«, str. 49; isti, »Govor u Samoboru«, str. 60.

specifičnu kajkavsku zamjenicu *kotriga* (acc. sg. m.) Np148, uz nekontrahirano *koji* Nap145, D150, kao što se smjenjuju i štokavsko nekontrahirano *koja* (nom. sg. f.) S152, Np148 i čakavsko-kajkavsko kontrahirano *ka* Š147, D150, P146, Np148, D150, pri čemu je posljednje ipak daleko frekventnije.⁴¹

Prisvojne zamjenice imaju, po pravilu, nekontrahirane oblike, osim onih koje se s kontrakcijom pojavljuju i u štokavskom (v. *tvomu* Np148, P146, *momu* O149, *moga* Š147, a takođe i *komu* Š148, *koga* P146). U ostalim padežima su redovno nekontrahirani oblici, osim primjera *tvoj* (dat. sg. f.) P146, (up. u *mojoj* N151, *tvojoj* N151, N152, *moje* P146, *tvoju* N151 i sl.).

U pogledu ličnih zamjenica vrijedno je spomenuti da se u dat. pl. pored kajkavskog *k nam* Nap145, *vam* Nap145 pojavljuje u istom padežu i instrumentalno *vami* Nap145, D150, kao i instrumental sg. 1. l. u kajkavsko-čakavskoj formi *z manom* Np148. Takođe je u akuzativu plurala II l. karakteristično kajkavsko *va ne* S153 i *je* Nap145, koje je ušlo u sistem i kod kajkavskih pisaca, a s jednim primjerom javlja se i enklitički dativ *si* S153.⁴²

U oblasti konjugacije naročito je primjetljiva vrlo frekventna upotreba aorista i imperfekta, oblika koji su se, najvjerovatnije, u kajkavskim govorima do toga vremena već izgubili, ali se sreću još kod pojedinih kajkavskih pisaca, mada već više ne kao dio kajkavske književne koine⁴³. Kod Frankopana je u »Pjesmama na narodnu« prisustvo ovih oblika i očekivano, s obzirom na morfološku strukturu narodne poezije, mada već i kod njega tvorba imperfekta nije sasvim pravilna (up. *oblubihu* D150, *pobratihu* D150, *poštentahu* S153, *ušetjahu* S153, *bihu* Np149, D150, N152, *biše* O149, D150, Š147, Np148, *bismo* P147, *bih* Np148, N151). Naročito je upadljivo što je imperfekt građen od svršenih glagola, crta koja se javlja i kod ostalih kajkavskih pisaca, što govori da je Frankopan, istina, slijedio manir narodne poezije, ali je nije bio kadar potpuno usvojiti.⁴⁴ Takođe je uočljivo da većina oblika imperfekta odgovara po strukturi obrazovanja južnom tipu (s formantom na *-eh*), što predstavlja povezivanje sa čakavskim i zapadnoštokavskim tipom. Međutim, kod imperfekta većinu primjera predstavlja imperfekt glagola *biti*, koji je, uglavnom, u ovim tekstovima služio za tvorbu pluskvamperfekta.

Upotreba aorista je, međutim, daleko frekventnija i pravilna (v. *prokopasmo* P147, *razorasmo* P147, *spaste* Š147, *vživaste* Š147, *ne vidih* Š147, *lubih* N151, *služih* N151, *ufah* N151, *zgubih* N151, *držah* N151, *zadobih* N151, *porodih* S152, *zagleda* Š147, *ufati* Np149, *dade* Np149, *podade* N151, *prodade* N151), dok se kod ostalih kajkavskih pisaca u XVII v. već javljaju nepravilnosti, a sudeći po podacima kajkavska književna koine nije prihvatila aorist kao vrijeme koje je ušlo u sistem.⁴⁵

⁴¹ V. A. Šojat, »Navuk«, *Kaj*, god. III, br. 2, str. 90.

⁴² Up. uopće o zamjenicama, A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 2, Zagreb, 1970, str. 89—91.

⁴³ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 3—4, Zagreb, 1970, str. 65, 70.

⁴⁴ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 3—4, str. 70 (imperfekt je vezan za nesvršeni vid i u stsl., a i u štokavskom).

⁴⁵ Up. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 3—4, Zagreb, 1970, str. 70—72.

Takođe, u oblasti upotrebe futura ne samo da je neuobičajeno visok procenat štokavskih tvorbi nego je, uglavnom, zastupljen tip koji je stran i ozalj-skom govoru, kao i kajkavskoj književnoj koine, dosta štokaviziranoj u futurum, kao: *češ zavdati* P146, *pojt ču* P146, *znat češ* O149, *znat ču* N152, *ču upefati* S153, a samo se u dva primjera: *hoćemo se poigrati* P146, *hoću drugovati* Np148 ove pjesme približavaju literarnoj koine. I odrični su oblici štokavizirani: *počivati neče* Š147, *neče pogrditi* D150, *neče pomajnkati* N151. Izuzetno je značajno što nema ni jednog primjera futura sa *budem*, što se kod kajkavskih pisaca inače sreće s dosta visokom frekvencijom.⁴⁶

Očigledno je da je jača štokavizacija vezana upravo za konjugacijsku sistemu, kako smo vidjeli čak je i fonetski oblik jako štokaviziran (v. glag. prid. radni na -o), pa tako ne začuđuje što se ni u prezentu ne pojavljuju karakteristični kajkavski oblici sa proširenjem, nego je kajkavski karakter prezentskih oblika vezan, u stvari, za leksičke, a ne morfološke varijante (up.: *obhajuje* Nap145, *dostiguje* Nap145, *prigodjuje* Š147, *izgizduješ* Np148, *zdi-huješ* N151, *zdiguje* Š148, *zgoduje* Š148, *izdihuje* S152, *začaraju* P146), osim toga, redovno: *morem* P146, *more* S153, što je, uostalom, široko rasprostranjena osobina i u drugim dijalektima.

Ipak, kao i u kajkavskim govorima i u književnoj koine, tako je i kod Frankopana u ovim pjesmama najfrekventniji oblik perfekt, s tim što se i kod njega našlo nekoliko primjera s punim oblikom pomoćnog glagola: *jesam omilio* Np148, *jesam oblomio* O149, *jesu potvrdili* N152.⁴⁷ Svi ostali primjeri imaju enklitičke oblike pom. glagola (up. *su utisnuli* D150, *si porodila* Np148, *si se odputio* S152, *moral je* P146, *je ljubila* P146). Ipak, upravo perfekt stoji pod jakim uticajem jezika narodne poezije, jer je i u ovim Frankopanovim pjesmama vrlo frekventan bez verbuma finituma u dvije sintaksičke upotrebe. Vrlo je običan u osnovnoj upotrebi [v. *aj povojlno život nahranio* Š147; *ka te sriča simo namirila* Np148; *ter ju k sebi milo pritisnuo* Np149; *to začula gizdava divojka* O149; *proma nemu vreda išetala* O149; *na to junak srce zadobio/ter gospoju milo ogrlio* N151; *koja cvitje i rožice brala/fjoliće u nadra metala* S152; *gospoja ga lipo pozdravilalda odsede drago pomudila* S152; *vred od koña junak odskočio* S152], uzimajući u obzir samo primjere u kojima nema pomoćnog glagola u prethodnom obliku perfekta, niti je moglo doći do sažimanja je sa zamjeničkim oblicima. Zatim, u dva slučaja pojavljuje se taj oblik kao optativ: *mužovire bog ubio/a pravične počastnio* Nap145, sve vrlo obično i frekventno u narodnoj književnosti.⁴⁸

Svi primjeri imperativa u pluralu u ovom se tekstu pojavljuju isključivo s redukcijom vokala (v. *hodmo* Nap145, *pripravmo* Nap145, *ustavmo* Nap145), dok se u III l. singulara javlja karakteristični štokavski perifrastični oblik *nek projde* Nap145, uz kajkavsko *naj obhajuje* Nap145, a takođe je i vrlo ilu-

⁴⁶ V. St. Težak, n. d., str. 422; A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 10, Zagreb, 1970, str. 50—51.

⁴⁷ V. A. Šojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 3—4, Zagreb 1970, str. 72—73.

⁴⁸ V. I. Grickat, *O perfektu bez pomoćnog glagola u srpskohrvatskom jeziku i srodnim sintaksičkim pojavama*, SANU, Posebna izdanja, knj. CCXXIII, Institut za srpski jezik, knj. 1, Beograd, 1954, str. 71—77, 145—146.

strativno *nimaj skratit* D150 (v. i *nimaj dvojiti* N152, sa čakavskim odričnim oblikom glagola *imati*), što nemaju ni govori ni kajkavska koine.⁴⁹

Za kondicional je jedina markantna osobina štokavski oblik za 1. l. sg.: *bih aldoval* P146, *htila bih* Š148, Np148, *htil bih* O149, uz primjere: *bi znala* Š148, *bi ugodio* O149, s napomenom da je većina oblika elidirana, što može biti i govorno, ali se dijelom uzrok može tražiti i u metričkim potrebama.

Glagolski prilozni su u Frankopanovom tekstu rijetki (v. *beruč* S153, *govoreći* S152, Np148, *davoši* D150), uglavnom, oni koji su i inače nešto frekventniji u jeziku narodne poezije. Uostalom, ovi su oblici prisutni još i u kajkavskoj koine Frankopanovog vremena, a tada, možda i u nekim govorima.⁵⁰

Bez iscrpnog kajkavskog rječnika teško je, svakako, govoriti o pitanjima leksike, no ipak se može ponešto konstatovati sa dosta argumenata. Prije svega, iako je nesumnjivo prisutan izvjestan fond kajkavske i kajkavsko-čakavske leksike, koji upravo i utiče na kajkavizaciju Frankopanovog jezika, s obzirom da se radi o pjesmama »na narodnu« sreće se relativno velik broj leksema, sintagmi i izraza koji nesumnjivo pripadaju leksičkom fondu štokavske narodne poezije. To su sintagme i izrazi, kao: *vina rujna* Nap145, *na mejdanu junačkomu* Nap145, *bila prsa* O146, *dobra sriča* Š147, S152, S153, *crne oči* Š147, *ka hladnom studencu* Np148, *divojčicu mladu* Np148, *viru junačku* N151, *za mlada junaka* Np148, *dobar junak* O149, *gizdava divojka* O149, *neznana delija* O150, *bojno kopje* O149, *dobra koša* N151, *zvizdu danicu* N151, *žarko sunce* N151, *čestita majka* N151, *sprava pokovana* S152, *bili dvori* S153; *virno drugovati* N151, Np148, *lipo zahvalio* O149, S153 *luto prevarila* N151, *bisno jaše* S152, *tihogovoreći* S152, *blago majci* P146, *glavu pogubiti* Š147, *sriča namirila* D150, *grozno suze roni* N151, *bilu ruku ľubi* S152, *proma nemu išetala* O149, *pojde govoriti* N151, *side besediti* N151 i dr., zatim lekseme kao: *od ľube* O150, *testir* N151, O149, *konak* S153, *divojčica* P146, *prez obduľe* S147, *gizdavo* D150, *na izbor* D150, *popiva* O149, *se uzda* D150, *na ledinu* P147 i sl. Manje-više, ovakav način izražavanja svojstven je duhu narodne poezije i od nje je preuzet, i to, uglavnom, u štokavskom fonetskom i morfološkom obliku, međutim, i kajkavske, te kajkavsko-čakavske lekseme su nerijetko u pojedinostima štokavizirane. To se odnosi na tvorbe sa *-řkř*, gdje bismo očekivali tipično kajkavsko *-ek*, koje, međutim, tu ne srećemo (up.: *dopustak* O149, S152, *spominak* Nap145 (up. izvorno kajkavsko *spomenek*), a tako je i *prijazan* D150, *čvrstan* D150, *polag* S147, zatim *tvrdno* S147 (mj. kajkavskog *trđno*). Od supstantiva ćemo spomenuti: *zdencu* Np148, *pripećena* S153, *rořice* S152, *rořica* P146, *fiolice* S152, *ni uzmanka* O149, a kod glagola: *prideľuju* Nap145, *rabi* Nap145, *obhajuje* Nap145, *zgine* Nap145, *alldoval* P146, *aldujem* N151, *objeti* P146, *prijeti* P146, *zavdati* P146, *zdihujeř* N151, *zdihavat* Š147, *skusiti* Š148, *skuřaj* D150, *zgoduje* Š148, *zđiguje* S148, *dvojiti* N151, *zgaje* S152, *upeľati* S153, *upetiti* S153, *pořtentahu* S153 i sl.

⁴⁹ V. o tom A. řojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 10, Zagreb, 1970, str. 52—54.

⁵⁰ Up. A. řojat, n. d., *Kaj*, god. III, br. 10, Zagreb, 1970, str. 58; I. Kalinski i A. řojat, »Zelinski tip govora«, str. 32.

⁵¹ Up. J. Vončina, n. d., str. 232—234.

Očigledno je da kako u fonološkoj i morfološkoj sistemi tako i u rječniku postoji interferencija kajkavskog i štokavskog dijalekta, s tim što je usljed ugledanja na narodnu poeziju u Frankopanov jezik u velikoj mjeri infiltriran ne samo leksički fond ove poezije, njeni karakteristični načini izražavanja, što i čini svojevrsne kvalitete narodne poezije, nego je, takođe, i u fonološko-morfološku sistemu prodro neuobičajeno velik procenat štokavskih osobina. U fonetici su pri tome češće odabirane crte koje povezuju čakavski i štokavski, čemu je pogodovao i maternji kajkavsko-čakavski piščev govor, a manje kajkavski i čakavski, dok je u morfologiji očigledno i razumljivo preovladao štokavski.

Kako stoje odnosi, moguće je pokazati statističkom deskripcijom, pri čemu se relacije povlače prvenstveno prema kajkavskoj književnoj koine. U toj projekciji od ukupno šesnaest posmatranih fonetskih osobina deset u većini primjera ima štokavski ili štokavsko-čakavski karakter, samo četiri kajkavski, odnosno kajkavsko-čakavski, dok su dvije osobine sa približno podjednakim brojem primjera. Od posmatranih morfoloških osobina, kojih je ukupno 24 jedinice, petnaest ima izrazito štokavski karakter, samo u četiri preovlađuju primjeri sa kajkavskim karakteristikama, dok je u pet približno podjednak procenat primjera sa kajkavskim, odnosno štokavskim karakteristikama.

Sa ovom se slikom u osnovi slaže i rječnički fond, jer kao što se vidi iz navedenih primjera procenat leksike preuzete iz narodne poezije je dosta visok, mada i relativno znatan broj kajkavskih i kajkavsko-čakavskih leksema za izvornog štokavca boji tekst u velikoj mjeri neštokavskom bojom. Na temelju svega rečenog moguće je u načelu zaključiti da u Pjesmama na narodnu Frankopan odstupa od kajkavske književne koine u pravcu znatne štokavizacije, čak jače nego što je inače oznaka jezika čakavsko-kajkavskih pisaca ozaljskog kruga.